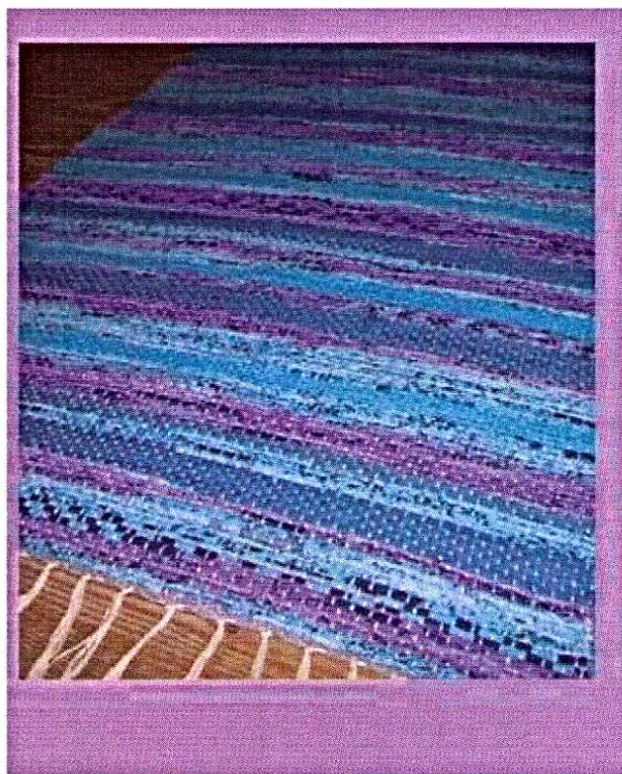

VZDĚLÁVACÍ MATERIÁL
k řemeslnému kurzu

ZPRACOVÁNÍ OVČÍ VLNY

v rámci projektu
PODNIKÁNÍ A LIDOVÁ ŘEMESLA NA VENKOVĚ

Realizátor projektu: *Farmářské centrum VLTAVA, o.s.*

Organizátor projektu: *OS Tatrmani*

datum konání: *14. května 2011*

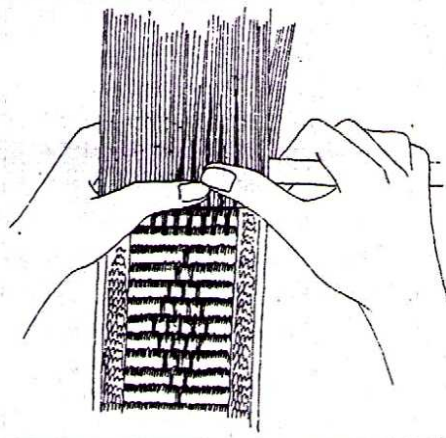
PROGRAM ROZVOJE VENKOVA

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova: Evropa investuje do venkovských oblastí

Kurz tkaní popruhů a tkanic

Během tohoto kurzu si můžete vyzkoušet

- Tkaní na hřebenovém stávku
- Tkaní na popruhovadle
- Tkaní na karetkách

Čím se liší popruhy od většiny tkanin

Nejrůznější popruhy a tkanice se používají k uvazování oděvů a předmětů, používají se jako poutka tašek a batohů a podobně. Od tkaných popruhů proto víc než od jiných tkanin vyžadujeme, aby byly pevné a vydrželi jistou zátěž. Osnovní vlákna tedy u popruhů stahujeme při tkaní tak hustě vedle sebe, že mezi nimi není útková nit vidět, a tím zajistíme pevnost. (Vazba, kdy pro hustotu osnovy není vidět útek, se nazývá osnovní ryps)

Jaký materiál je vhodný k tkaní popruhů

Na tkaní popruhů musí být použit materiál především odolný, Je důležitá nejen kvalita, ale i pevnost. Protože při tkaní popruhů útek není většinou vidět, jsou osnovní vlákna hustě vedle sebe, mají proto tendenci se k sobě lepit a zamotávat se. Z toho důvodu je nutné volit materiál pevný a hlavně co nejhladší.

Nejvhodnější bude vlna, důležité je, aby byla pevně kroucená a hladká. Tloušťka materiálu se volí podle požadované jemnosti konečného výrobku.

Tkaní na hřebenovém stávku (na destičce)

Nástroje

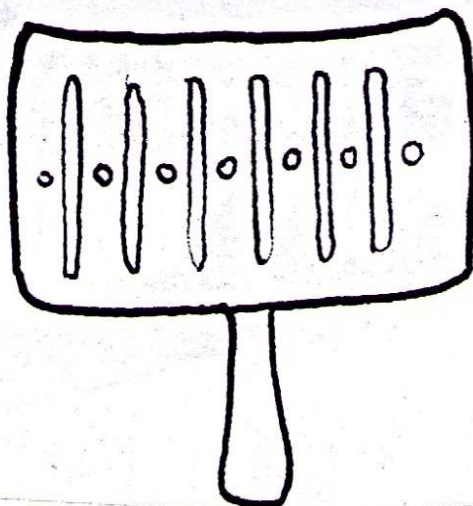
- Hřebenový stávek (destička),
- člunek (není nutný)

Co je hřebenový stávek

Hřebenový stávek je destička, vyrobená ze dřeva či kartónu, ve které se střídají kulaté otvory se svislými průřezy (dále také otvory). Těmito otvory se provlékají osnovní nitě. Tkaní na hřebenovém stávku se podobá tkaní na tkalcovském stavu. Touto technikou se vyrábějí nejrůznější tkanice. Nejčastěji se jimi zdobí kroje, uvazovali sukně apod.

Destičky se vyrábějí ze dřeva, stejně dobře však poslouží i překližka nebo pevný kartón. Pokud si budete destičku sami vyrábět, vyvrtejte do ní okolo 20ti dírek a mezi ně udělejte svislé průřezy.

Rozestupy mezi jednotlivými otvory by měli být veliké okolo 0,5 cm.

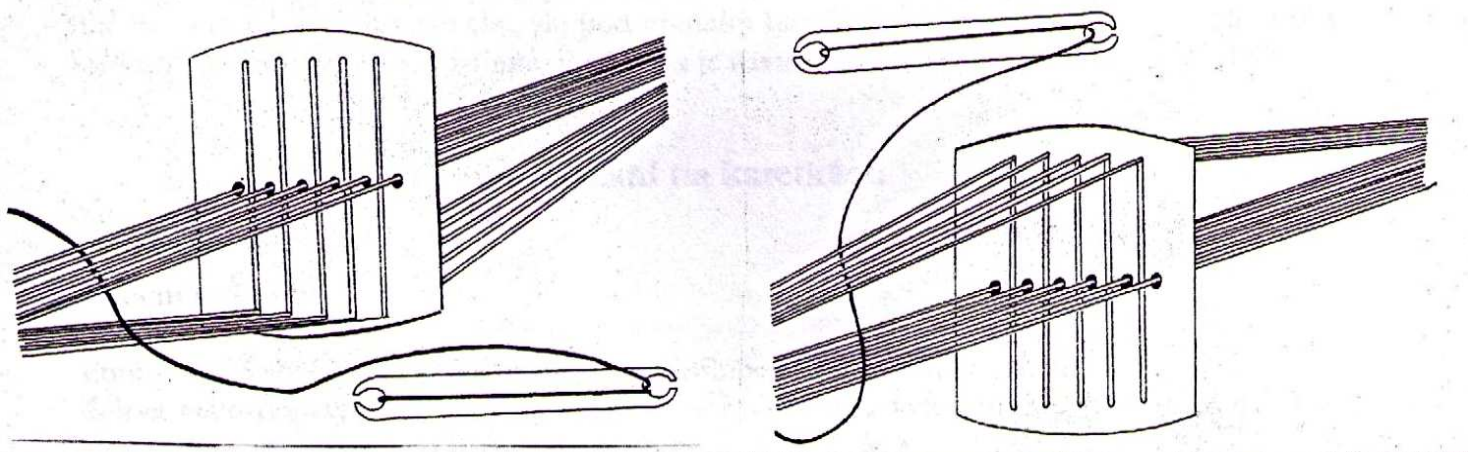
Příprava osnovy:

Nejprve je třeba navrhnout podobu výrobku – barvy a vzor, šířku a délku tkanice (vzorník najdete v příloze). Šířka tkanice je daná počtem a tloušťkou nití v osnově. Na běžnou tkanici stačí kolem dvaceti nití. Osnovní nitě si předem naměříme, aby byly stejně dlouhé (třeba mezi dvěma kusy nábytku), na jednom konci svážeme a poté provlékáme postupně všemi otvory v destičce. Konec osnovy přivážeme k pevnému bodu. Nitě, na kterých je zavěšena destička, natáhneme tak, aby byly všechny stejně napnuté, začátek osnovy svážeme do uzlu a tento konec si jinou tkanicí nebo páskem přivážeme k pasu.

Útkovou nit (nit, kterou se tká přes osnovu), můžeme namotat na krátkou tkací jehlu, nebo na kus kartonu. Stejně dobře se dá tkát tenkým smotkem vlny. Malým klubkem se dá tkát také, ovšem není to moc praktické.

Princip tkání

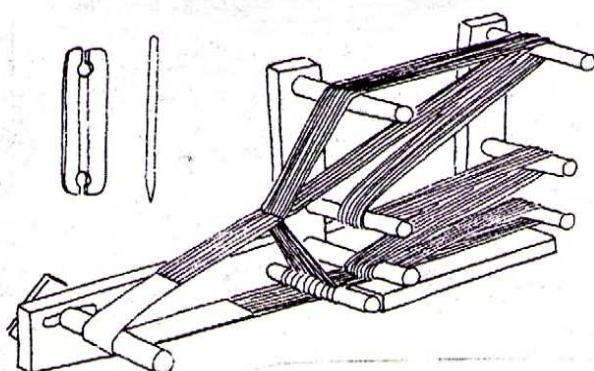
Pro tkání je třeba od sebe oddělit sudé a liché nitě tak, aby mezi nimi vznikla mezera, tzv. prošlup, kterou budeme provlékat útkovou nit. Zvednutím destičky zvedneme nitě, které jsou provlečené kulatými otvory nad úroveň nití provlečených zářezy (viz obrázek). Naopak spuštěním destičky nitě v otvorech vahou destičky klesnou pod úroveň nití v zářezech. Tak nám vzniknou dvě kombinace polohy nití, které střídáme mezi prohozením útku.

Útkovou nití stahujeme osnovní nitě tak hustě k sobě, aby útek nebyl vidět a tkanice byla stejnoměrně široká.

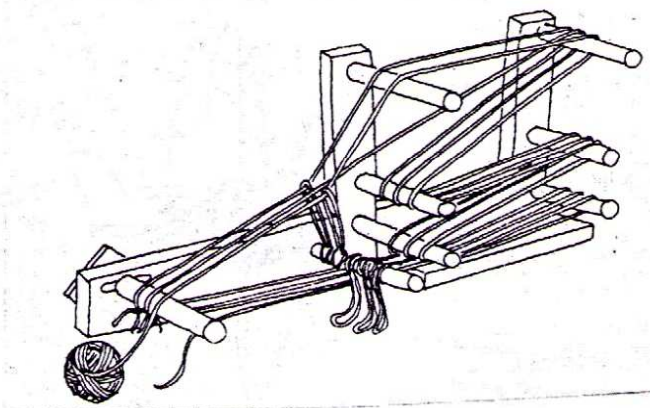
Tkání na popruhavadle

Popruhavadlo je drobný dřevěná stávek (někdy se mu říká stužkový stávek) opatřený několika kolíky, kolem kterých je namotaná osnova. Střídání nití je tu zajištěno tím, že každá sudá osnovní nit je provlečena v nítěnce, která nedovolí její pohyb a naopak volnými lichými nitěmi se dá pohybovat nad a pod sudé.

Princip vzorování a utahování je stejný jako u tkaní na destičce – vzorník najdete v příloze.

Osnovu můžete připravit podle tohoto obrázku:

Začíná se u předního kolíku. V ruce držíme konec nitě, která je stočena v malém klubku a vedeme ji skrz nítěnku k přednímu hornímu kolíku a pak dokola „zvolenou trasou“ nazpátek k přednímu dolnímu kolíku. Zde je potřeba svázat nit s koncem. Dále pokračujeme dokola – sudé nitě však nevedeme přes nítěnky, ale pod předním horním kolíkem rovnou k zadnímu hornímu kolíku... Pokud chceme střídát nitě, je potřeba je navazovat pouze u předního dolního kolíku.

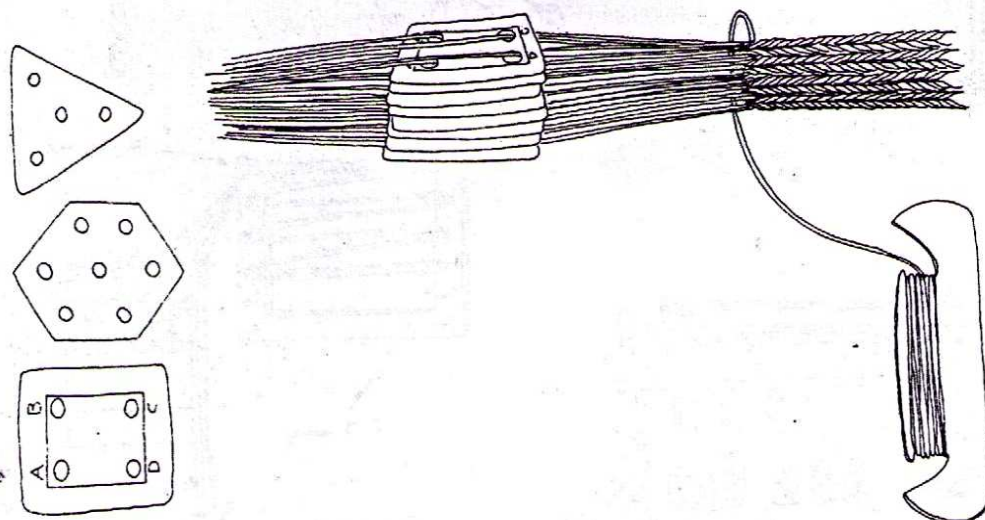
Tkaní na karetkách

Princip techniky

Princip tkaní spočívá v prohazování útku prošlupem, který vzniká otáčením karetek kolem osy doleva nebo doprava, při němž se osnovní nitě skrucují a vytvářejí šňůrky stejné síly. Tkanice zhotovené touto technikou jsou velmi pevné a zároveň pružné.

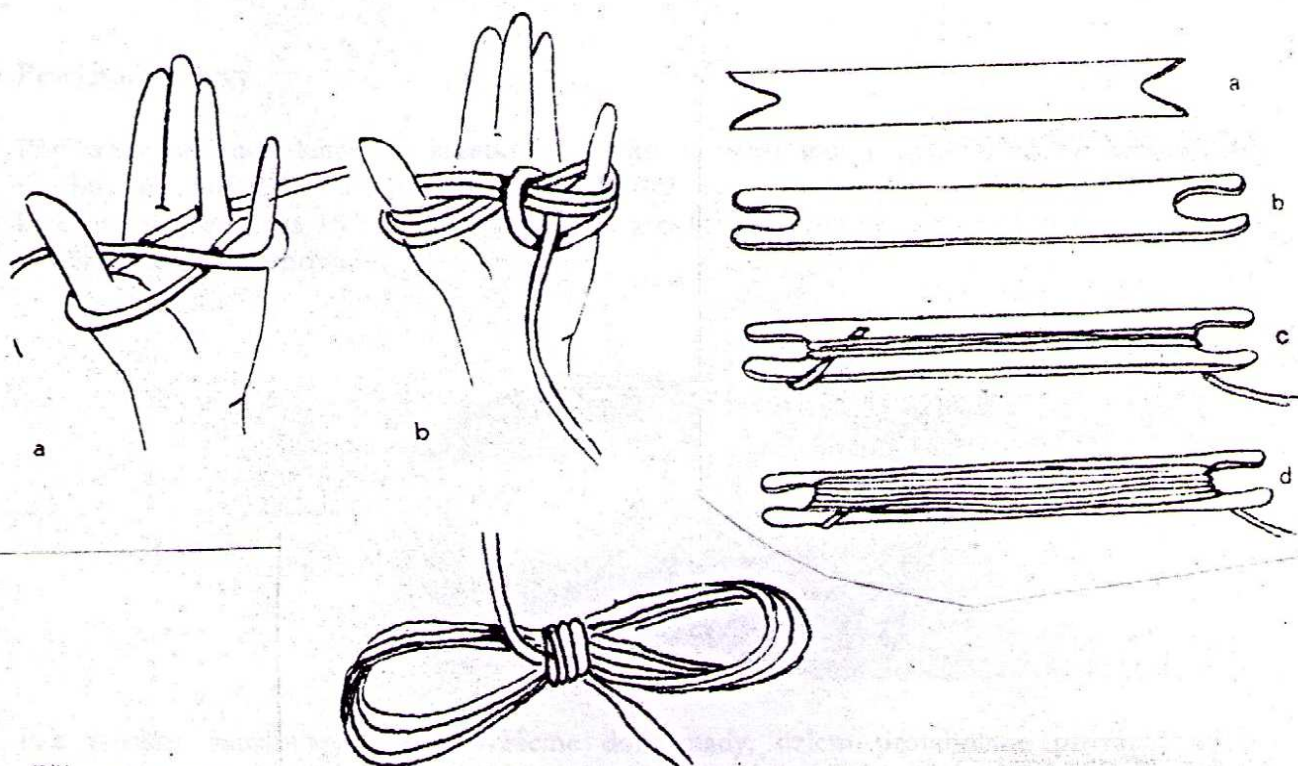
Nástroje

Základní nástroj představuje karetky s provrtanými otvory. Nejčastěji bývala čtverhranná, ale také šesti či vícehranná. V každém rohu je pak provrtaná dírka – malý otvor na provlečení jedné z osnovních nití. Nejobvyklejším a pro současnou potřebu nejvhodnějším materiálem je dřevo. Při použití většího souboru bude příliš těžké, v tom případě bude vhodnější kartón.

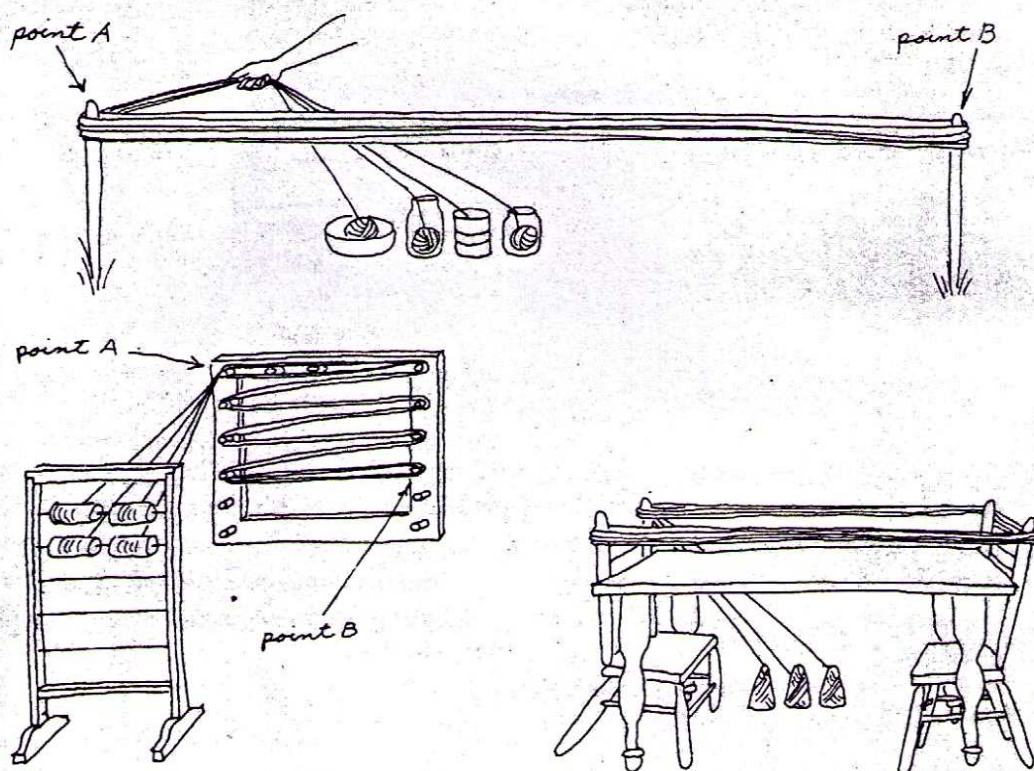
Optimální velikost jedné čtvercové karetky je asi 7 – 8 cm na jedné straně, kulaté otvory mají průměr 0,5 cm. Každou karetku si očíslováme arabskou číslicí a každý otvor římskou číslicí či označíme písmenem.

Na prohazování útku je potřeba smotek příze nebo člunek.

Příprava osnovy

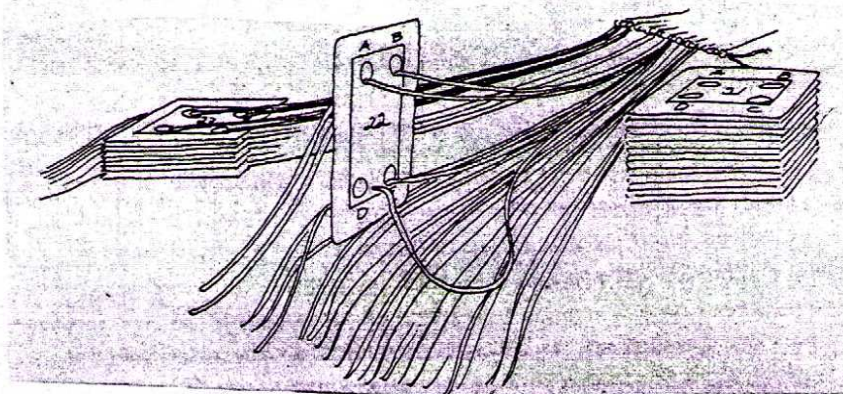
Na kvalitě a barevnosti osnovy záleží nejvíc, protože při tkaní zcela zakrývá útek. Jednotlivé nitě musí být stejně dlouhé a samostatné. Počet nití odpovídá celkovému počtu otvorů na karetkách, které chceme použít. Pokud budeme navlékat vícebarevnou osnovu je třeba předem znát přesný počet nití jednotlivých barev. Můžeme tak navinout nejdříve všechny nitě jedné barvy a pak všechny nitě dalších barev. Jiný způsob představuje navinutí nití podle pořadí v jednotlivých karetkách a svázání k sobě pomocným provázkem vždy čtyři nitě patřící k jedné karetkce.

Neustálým kroucením v průběhu tkaní se nitě zkrátí. Výsledný popruh bude zhruba o jednu čtvrtinu až jednu třetinu kratší, než byla délka osnovních nití. Kromě toho je potřeba počítat s minimálně 30 cm na každém konci popruhu, které nelze utkat a po skončení tkaní z nich můžete udělat trásně.

Provlékání osnovy

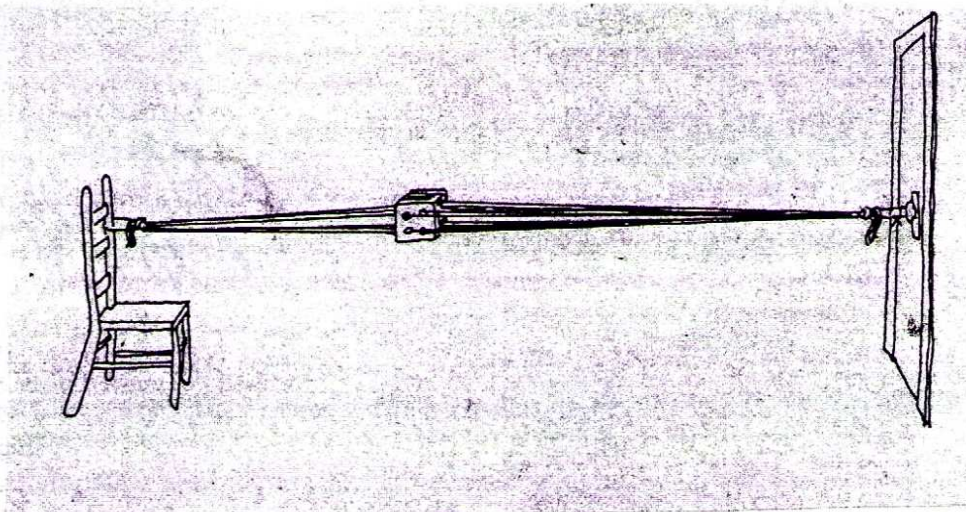
Připravené nitě navlékáme do karetky. Provlékáme vždy jednu nit do jednoho otvoru, a to všechny ze stejné strany. Po provléknutí všech čtyř otvorů svážeme nitě na jedné straně do uzlu, karetku posuneme asi 15 cm od tohoto uzlu a položíme před sebe na stůl. Tímto způsobem navlékneme celou osnovu.

Pak všechny zauzlované konce svážeme dohromady, uzlem protáhneme provázek a tím přivážeme osnovu k nějakému pevnému bodu nebo předmětu.

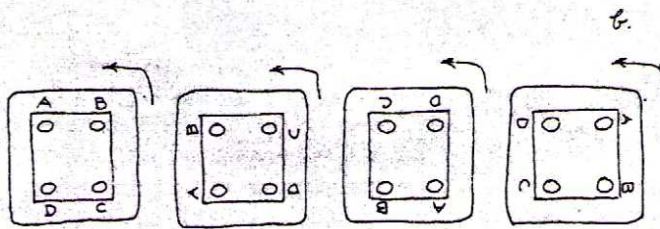
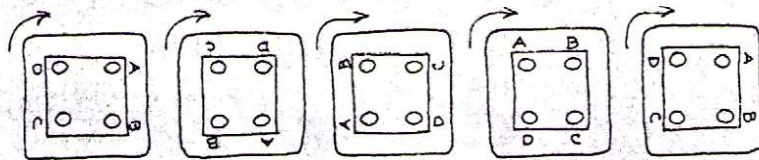
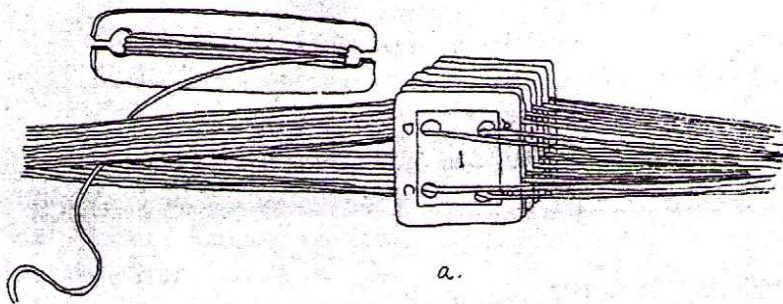
Druhý konec osnovy, který je dosud volný, uchopíme a pevně napneme – karetky však musí zůstat v určeném pořadí, a nesmějí se pomíchat nebo zpřeházet. Tento konec je také potřeba upevnit, k dalšímu pevnému bodu, např. k židli, na které budeme sedět, nebo si tento konec osnovy připevníme k pasu.

Celá osnova musí být stejnoměrně vypnutá.

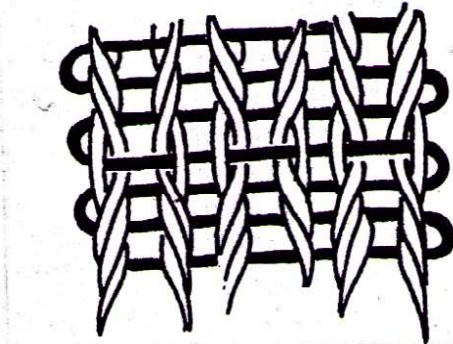
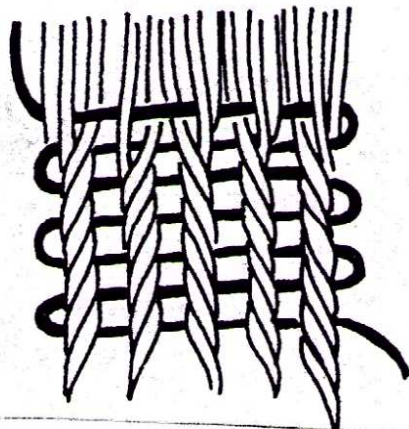

Postup tkaní

Princip tkaní spočívá v proházování útku prošlupem, který vzniká otáčáním karetek kolem osy doleva nebo doprava. Karetkami otáčíme vždy o jednu stranu, tj. o 90°. Po každé čtvrtotočce karetkami vznikne v osnově pravidelná mezera – prošlup, kterým prohodíme útek. Utahujeme jej tak, že při vytvoření dalšího prošlupu vložíme do mezery ruce a tím útkovou nit přirazíme. Pokud tkáme s člunkem, použijeme jeho ostrou hranu.

Otáčením karetek se osnovní nitě skrucují na obou stranách karetek najednou, proto je nutné občas rozvázat protilehlý konec osnovy a překroučené nitě rozplést. Pokud v pravidelných intervalech změníme směr otáčení karetek, vzor se bude tvořit zrcadlově obráceně a navíc se nám zkroutené osnovní nitě na druhé straně karetek samy rozmotají.

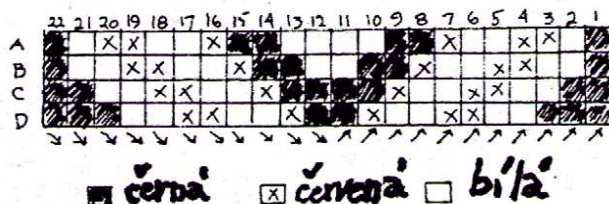
Skončí-li nám v průběhu práce útek, vložíme začátek nového do stejné mezery, kde první skončil a pokračujeme v tkaní.
Potřebujeme-li práci přerušit a nehotovou odložit, svážeme celou sadu karetek pevně k sobě, aby se nenarušilo jejich postavení.

Vzorování

Technika tkaní na karetkách umožňuje skutečně značnou vzorovou variabilitu. Ta je dána jednak barevností osnovy, která zcela zakryje útek, jednak nekonečným počtem variací při otáčení.

Točíme-li celým blokem karetek na jednu stranu, ve struktuře tkaniny jsou všechny nitě postaveny jedním směrem.

Otáčíme-li každou polovinou sady na jinou stranu, je postavení nití navzájem šikmé a uprostřed vytváří řetízek.

Při tkaní na karetkách se postup práce zakresluje na čtverečkovaný papír.

Sloupečky představují jednotlivé karetky a jsou očíslované. Řádky jsou dírky v karetce a jsou očíslované římskými číslicemi nebo označené písmeny. Každé políčko je označeno symbolem, který ukazuje barvu nitě procházející tímto otvorem. Šipky u sloupečků pak ukazují, kterým směrem se jednotlivé karetky otáčejí.

Čtyři otočení karetkami jedním směrem vytvoří vzor, tak jak je zde zakreslen, čtyři otočení opačným směrem vytvoří zrcadlově obrácený vzor.

Použitá a doporučená literatura:

Vondrušková, A. - Kaprasová, L., Šikovné ruce aneb malá škola textilních technik, Praha 1989.

Tkaní, Květen Ateliér pro služby ženám, kolekce VI/1981 – č. 93.

Brown, R., The Weaving, spinning and dyeing book, New York 1997.

Wolfová, E. – Arsenjevová, Z., Tkaní, Brno 2005.

Skarlantová, J. – Vechová, M., Textilní výtvarné techniky, Fraus 2005.